

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף ל"ב

משנה. אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר "משפט אחד יהיה לכם", ומשמע אותו משפט בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות, ומה בין דיני ממונות לדיני נפשות:

שדיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה.

ודיני ממונות פותחים את הדין בין בצד זכות ובין בצד חובה, אבל דיני נפשות פותחים את הדין בצד הזכות ואין פותחים את הדין בצד החובה.

דיני ממונות מכריעים את הדין על פי דין אחד בין לזכות בין לחובה, אבל דיני נפשות מכריעים על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה.

דיני ממונות מחזירים את הדין בין לזכות בין לחובה, אבל דיני נפשות מחזירים לזכות וכלומר אם חייבו ויודעים שטעו חוזרים ומזכים, אבל אם זיכוי אף אם יודעים שטעו אין חוזרים ומחייבים.

בדיני ממונות הכל מלמדים זכות וחובה אבל בדיני נפשות הכל מלמדים זכות, ואין הכל מלמדים חובה.

בדיני ממונות המלמד חובה יכול לחזור וללמד זכות והמלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה, אבל דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה.

דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה, אבל דיני נפשות דנים ביום וגומרים את הדין ביום.

דיני ממונות גומרים באותו היום בין לזכות בין לחובה, אבל דיני נפשות גומרים בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה. ולפיכך אין דנין דיני נפשות לא בערב שבת ולא בערב יום טוב.

דיני ממונות וכן דיני הטומאות והטהרות מתחילים מהגדול שבבית דין, אבל דיני נפשות מתחילים מן הצד, וכלומר מהקטן שבבית דין כדי שלא יחייבינו הגדול ואז לא יוכלו לסתור את דבריו.

הכל כשרים לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסים המשיאין בנותיהם לכהונה.

גמרא. במשנה התבאר שדיני ממונות ונפשות שניהם בדרישה וחקירה, ושואלת הגמרא שהרי בברייתא רואים שדיני ממונות לא צריכים דרישה וחקירה ששנינו בברייתא ששטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני, ולא במקום שבו הייתה העדות שהעדתם עליה, למרות זאת השטר כשר ועדיו כשרים, כי יתכן שמא הם כתבו את השטר קודם לכן, אלא שאיחרו את התאריך לאחר כך וכתבוהו.

ורואים בברייתא שלא צריך בדיני ממונות דרישה וחקירה, כי אם היה צריך הרי שכיון שהוכחשו העדות נפסלת, ולא אומרים שבגלל שאולי הם איחרוהו העדות כשרה.

ואומרת הגמרא שלכאורה היה אפשר להקשות מהמשנה עצמה שאומרת ששטרי חוב המוקדמים פסולים אבל המאוחרים כשרים, ואם היה צריך דרישה וחקירה מדוע שטרות מאוחרים כשרים, הרי יש עדים שמעידים שהשטר מאוחר, והרי זה כאילו עדי השטר הוכחשו בחקירתם.

ובאמת אומרת הגמרא שאמנם אפשר להקשות מהמשנה, אלא שהקושיא מהברייתא קשה יותר, כי בברייתא יש חידוש גדול יותר, שאפילו אם כתוב בשטר שנכתב באחד בניסן בשנת השמיטה, שדרך האנשים לא להלות בזמן זה כיון שחוששים שהשמיטה תשמט את החוב, ולכן היה צד לומר שלא יתכן שהשטר נכתב על תאריך מאוחר כי אין דרך לכתוב שטר על תאריך כזה, למרות זאת הוא כשר ואומרים שהעדים איחרוהו וכתבוהו, כי שמיטה משמטת רק בסופה ולא בניסן. אמנם למעשה נשאת הגמרא בקושיא שאם מהתורה צריך דרישה וחקירה בדיני ממונות מדוע שטר מאוחר כשר, ומביאה הגמרא מספר תירוצים על קושיא זו.

ר' חנינא אמר שמהתורה בין דיני ממונות ובין דיני נפשות צריכים דרישה וחקירה שנאמר "משפט אחד יהיה לכם", וכפי שהתבאר במשנתנו, אלא שתיקנו חכמים שדיני ממונות לא צריכים דרישה וחקירה

כדי שלא תנעל הדלת בפני לוי, וכלומר שלא ימצאו מי שילווח להם מחמת שיחששו שהעדים על ההלוואה לא יעמדו בדרישות והחקירות, ולכן שטרות חוב המאוחרים כשרים.

עמוד ב'

ושאלת הגמרא, שאם מהתורה צריך דרישה וחקירה, ולמרות זאת תיקנו שבית דין לא יחקרו את העדים, מדוע אם בית דין טעו בדיון הם צריכים לשלם, הרי שמא אם היו חוקרים את העדים היו מגלים את טעותם. ועונה הגמרא שאם כך היה וודאי שאנשים לא היו רוצים להלוות כי יחששו שבית דין יטעו והם יפסידו.

ורבא אמר שבאמת בדיני ממונות אין צריך דרישה וחקירה מתקנת חכמים, אלא רק בדיני קנסות שבהם אין את החשש של נעילת דלת, והמשנה מדברת בדיני קנסות, והמשנה שאומרת ששטר מאוחר כשר מדברת על דיני קנסות.

ורב פפא אמר שאף משנתינו מדברת בדיני ממונות כהודאות והלוואות, אלא שמה שהמשנה אמרה שצריך דרישה וחקירה זה בדיון מרומה, וכלומר שמרגישים הדיינים שיש כאן רמאות של התובע, ולכן הם חוקרים ובודקים את העדים יותר מדין רגיל.

וכפי שאמר ריש לקיש, שהקשה ריש לקיש שבפסוק אחד כתוב "בצדק תשפוט עמיתך" ומשמע שאין צריך לחקור ולבדוק כל כך כי כתוב צדק פעם אחת, ובפסוק אחר כתוב "צדק צדק תרדף", וממה שכתוב פעמיים צדק משמע שצריך לחקור היטב את הדין. ותיירץ ריש לקיש שבדין מרומה נאמר "מדק צדק", ובדין רגיל נאמר "צדק" פעם אחת.

ורב אשי אמר שאת הקושיא על המשנה אפשר לתרץ כפי שלושת האופנים שתורצו לעיל מדוע המשנה אומרת שצריך בדיני ממונות דרישה וחקירה. אך את הסתירה בפסוקים שהביא ריש לקיש "בצדק תשפוט עמיתך" ו"צדק צדק תרדף" מתרצים באופן אחר, שאחד מהם מדבר על דין ואחד על פשרה,

וכפי ששנינו בברייתא כיצד, כגון שתי ספינות שעוברות בנהר ופגשו זו בזו, והנהר צר ואם שתיהן עוברות יחד שתיהן טובעות, ולכן צריכות לעבור אחת אחרי השנייה, וכן בשני גמלים שהיו עולים במקום כגון מעלות בית חרון שהם צרות, ופגשו זה בזה ואם יעלו שניהם יחד שניהם נופלים, ואם בזה אחר זה שניהם עולים, הדין כך, שאם אחת מהם הייתה טעונה והשנייה שאינה טעונה תידחה שאינה טעונה מפני טעונה, והטעונה תעבור ראשונה, ואם אחת שניהם טעונות או ריקות, אבל אחת מהם קרובה ליעדה והשנייה רחוקה, תידחה קרובה מפני שאינה קרובה, והשאינה קרובה תעבור ראשונה, ואם היו שתיהן קרובות או שתיהן רחוקות הטל פשרה ביניהן וזו שתעלה ראשונה תשלם שכר לזו שתמתין.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמהפסוק "צדק צדק תרדף", לומדים שצריך ללכת אחר ב"ד יפה וכגון אחר רבי אליעזר ללוד, או אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל.

ומביאה הגמרא תנא שאומר שאם היה קול ריחים בבורני, הרי זה כאילו הכריזו, שבוע הבן שבוע הבן, וכלומר הכרזה על ברית מילה, כיון שהקול מרמז על שחיקת הסמנים לרפואת התינוק הנימול. ואם היה אור הנר בברור חיל, הרי זה כאילו הכריזו משתה הברית שם משתה הברית שם.

ברייתא נוספת מביאה הגמרא שאומרת שמהפסוק "צדק צדק תרדף", לומדים שצריך ללכת אחר חכמים לישיבה, וכגון אחר ר' אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנא, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי, אחר רבי חנניא בן תרדיון לסיכני, אחר ר' יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה שהיא פומבדיתא, אחר רבי לבית שערים, ואחרי חכמים ללשכת הגזית.

במשנה התבאר שבדיני ממונות פותחים את הדין בין בצד זכות ובין בצד חובה, אבל דיני נפשות פותחים לזכות ואין פותחין לחובה. וביאר רב יהודה כיצד פותחים לזכות, שאומרים לעדים, מי אמר שאכן

כדבריכם כך היה, אך אמר לו עולא שהר נמצא שאנו חוסמים אותם והם יחזרו בהם מחמת כך, ושואלת הגמרא ומה בכך הרי שנינו בברייתא שאכן לדעת רבי שמעון בן אליעזר שמוליקים את העדים ממקום למקום ומחדר לחדר כדי שתיטרף דעתן ויחזרו בהם.

ושואלת הגמרא ששם אמנם אנחנו מוליקים אותם, אך לא דוחים אותם, אך בזה שאומרים להם מי אמר כדבריכם נמצא שדוחים אותם ממש. ולכן אמר עולא שפותחים בזכות באופן ששואלים את הנידון האם יש לו עדים להזימם.

ושאל רבה וכי פותחים בזכותו של אדם שהיא חובתו של אחר, וכגון כאן שהיא חובת העדים על ידי שיעשו עדים זוממים. ושואלת הגמרא מדוע קרה לזה רבה חובתם של העדים, הרי שנינו במשנה שאינם נעשים זוממים עד שיגמר הדין. ועונה הגמרא שעדיין זו חובתן כי יתכן שהנידון יביא עדים להזימם אחרי גמר הדין, ונמצא שהם יתחייבו מיתה במקומו, וזו חובתם.

ולכן אמר רבה שפותחים בזכות על ידי ששואלים אותו האם יש לו עדים להכחישן.

ורב כהנא אמר שפותחים בזכות על ידי שאומרים לעדים שמדבריכם רואים שפלוני עתיד להזדכות.

ואב"י ורבא אמרו שפותחים בזכות על ידי שאומרים לנידון שאם לא הרגת על תחשוש.

ורב אשי אמר שפותחים בזכות על ידי שמכריזים שכל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו זכות.

ומביאה הגמרא ברייתא כדעת אב"י ורבא שהתבאר בברייתא שאמר רבי על הפסוק "אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית וגו'" שלומדים מכאן שבדיני נפשות פותחים תחלה לזכות, וממילא רואים כדבריהם שכפי שהכהן אומר לאשה שלא תפחד אם לא סתתה, כך אומרים לנידון אם לא הרגת על תחשוש.

